

Maciej Sadowski

Koronacje ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kościołach polskich redemptorystów

---

Studia Redemptorystowskie nr 12, 349-367

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Sadowski CSsR
UPJP II – Kraków

KORONACJE IKONY MATKI BOŻEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY W KOŚCIOŁACH POLSKICH REDEMPTORYSTÓW

Słowa kluczowe: Matka Boża Nieustającej Pomocy, koronacja,
redemptoryści

Keywords: Our Lady of Perpetual Help, coronation, Redemptorists

Schlüsselwörter: des Gnadenbilds Unserer Lieben Frau, Krönungen,
Redemptoristen

W przyszłym roku rzesze duchownych i świeckich różnych kultur, języków i obrządków wspominać będą jubileusz 150. rocznicy przywrócenia do publicznego kultu jednej z najbardziej znanych i rozpowszechnionych w świecie chrześcijańskim ikon maryjnych: Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Zarówno w wymiarze uniwersalnym, jak i w polskim kontekście religijno-kulturowym szczególną rolę w rozwoju tego kultu odegrali redemptoryści. „Wierne kopie tegoż obrazu, poświęcone i obdarzone odpustami papieskimi, sprowadzano z Rzymu, żeby je wystawiać w prastarych katedrach, w nowo wybudowanych przepysznych świątyniach, w kościołach parafialnych i zakonnych, w kaplicach pałacowych i pod strzechami prostaczków. (...) Cudowny ten obraz, w którym Najświętsza Panna czczona jest pod tytułem Matki Nieustającej Pomocy, można by nazwać uprzywilejowanym między uprzywilejowanymi”¹. Tak opisywał na początku XX wieku fenomen szczególnej popularności kultu ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy wielki Jej czciciel i propagator – sługa Boży o. Bernard Łubieński.

Celem tego artykułu jest ukazanie znaczenia dla kultu MBNP koronacji papieskimi koronami wiernych kopii ikony w kościołach polskich redemptorystów w ciągu ostatniego półwiecza, zaś bezpośrednią jego inspiracją była ostatnia z tych uroczystości w katedrze gliwickiej w czerwcu bieżącego roku. Ważnym zadaniem będzie też ukazanie fenomenu kultu tej ikony na ziemiach polskich w kontekście omawianych poniżej uroczystości koronacyjnych oraz

---

¹ B. Łubieński, *Historia cudownego obrazu Matki Boskiej Nieustającej Pomocy*, Kraków 1916, s. 2.

roli, jaką w propagowaniu czci do MBNP odegrali polscy redemptoryści. Bazę źródłową dla tekstu stanowiły liczne opracowania oraz zapisy źródłowe i archiwalne z rzymskich i polskich archiwów i bibliotek.

1. Koronacja rzymskiej ikony jako archetyp uroczystości koronacyjnych

Wielki czciciel Maryi, błogosławiony papież Pius IX, przekazując ikonę Matki Bożej Nieustającej Pomocy pod opiekę Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela na audiencji prywatnej 11 grudnia 1865 roku, wypowiedział znamienne słowa: „Uczyńcie Ją znaną całemu światu”². Stały się one dla pokoleń redemptorystów niepisany imperatywem w szerzeniu czci dla Maryi w znaku Nieustającej Pomocy. Po gruntownej konserwacji ikony, na powierzchni której odbiły się jej burzliwe losy, dokonanej przez polskiego artystę malarza mieszkającego w Rzymie – Leopolda Nowotnego³, 26 kwietnia 1866 roku cudowny obraz został uroczysto przeniesiony do kościoła św. Alfonsa na Eskwilinie⁴.

Dopełnieniem uroczystego przywrócenia dla kultu ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy była jej koronacja koronami papieskimi w niedzielę 23 czerwca 1867 roku. Z woli Piusa IX koronatorem wizerunków Jezusa i Maryi został bp Ruggero Luigi Antici Mattei, tytularny patriarcha Konstantynopola i późniejszy kardynał. Jak skrupulatnie zanotował klasztorny kronikarz, korony na skronie Jezusa i Maryi wykonane zostały ze złota i ozdobione m.in. ośmioma perłami, siedmioma szmaragdami, trzynastoma granatami, dwoma topazami i ośmioma ametystami, pochodzącymi z darów wotywnych⁵. Po Eucharystii, przy śpiewie kantorów wykonujących starożytny hymn ambrojański *O gloriosa Virginum*

² Według o. Maurona, papież miał powiedzieć: „FateLa conoscere al mondo intero”. Pius IX wydał też reskrypt, w którym potwierdził swą wolę przekazania ikony Nieustającej Pomocy pod opiekę redemptorystów: „Il Cardinal Prefetto di Propaganda chiamerà il Superiore della Comunità di S. Maria in Posterula, e gli dirà essere Nostra Volontà, che la Imagine di Maria S[antissi]ma, di cui tratta la suplica, torni fra S. Giovanni e S. Maria Maggiore; con obbligo però del P. Superiore de’ Liguorini di sostituire altro quadro decente”; *Beata Virgo Maria de Perpetuo Succursu id est de antiqua eius et prodigiosa Imagine in Ecclesia S. Alphonsi de Urbe cultui reddita item de Archisodalitate B. Mariae Virginis de Perpetuo Succursu et S. Alphonsi M. de Ligorio canonice ibidem erecta editio altera*, Typographia a Pace, Romae 1897, s. 32–33.

³ Leopold Nowotny (1818–1870), uczeń J. Overbecka, malarstwo studiował w Wiedniu, Wenecji i Rzymie. Programowo nawiązywał do dzieł malarzy włoskich XIV i XV wieku. Poświęcił się tematyce religijnej, a jego twórczość cieszyła się wielkim uznaniem i powodzeniem. Pozostawał w bliskich kontaktach m.in. z C.K. Norwidem i Z. Krasieńskim oraz zmartwychwstańcami; A. Melbechowska-Luty, *Leopold Nowotny (1818–1870)*, PSB, t. 23, s. 397–398; por. P. Semenenko, *Listy 1942–1945*, oprac. T. Kaszuba, Rzym 2001 („Studia Zmartwychwstańcze” VII), s. 21–22.

⁴ „[Icona] fu egregiamente restaurata per mano di valente artista, senza punto menomante alterare il dipinto”; E. Bresciani, *La Madonna del Perpetuo Soccorso. Istoria dell’antica e prodigiosa Imagine*, Roma 1877, s. 40.

⁵ Tamże, s. 55–56.

oraz antyfonę *Regina Coeli laetare*, bp Mettei założył poświęcone korony, wypowiadając przewidziane w liturgii modlitwy, a wśród nich słowa o szczególnej wymowie: „Jak poprzez nasze dłonie jesteś koronowana na tej ziemi, tak pragniemy zasłużyć, by być przez Ciebie ukoronowanymi w czci i chwale nieba”⁶. Uroczystość zakończyło gromkie *Te Deum* oraz spontaniczne okrzyki „Evviva Maria! Evviva la Madonna del Perpetuo Soccorso!”, a nawet salwy z broni palnej i sztuczne ognie.

Rzymskie uroczystości koronacyjne i niezwykle prężny rozwój kultu MBNP propagowanego przez misjonarzy redemptorystów w krótkim czasie doprowadziły do tego, iż ten wizerunek Maryi stał się jednym z najbardziej rozpoznawalnych Jej obrazów w całym świecie chrześcijańskim⁷.

2. Pierwsza polska koronacja w poznańskiej Farze

Choć początki kultu ikony MBNP na ziemiach polskich sięgają połowy XVIII stulecia, to żywy rozwój tego nabożeństwa związany jest z ponownym przybyciem redemptorystów do Mościsk pod Przemyślem w 1883 roku. Według wiarygodnych szacunków, do początku XX wieku sprowadzono z Rzymu na podzielone przez zaborców ziemie polskie ok. 150 wiernych kopii. Niektóre z nich zostały otoczone szczególną czcią wiernych i odcisnęły trwałe ślady na poobożności maryjnej kolejnych pokoleń Polaków.

Takim wyjątkowym miejscem na mapie kultu MBNP w Polsce była poznańska Fara pw. św. Marcina. Tamtejsza kopia ikony powstała w 1952 roku, na drewnianej desce o wymiarach 41,5×53 cm jako dzieło profesora Władysława Ukleja z Gliwic. Historia kultu maryjnego w poznańskiej Farze sięga XVII wieku, jednak dopiero uroczysta intronizacja obrazu w prawej bocznej kaplicy przez oddanego czciciela Matki Bożej ks. prałata Józefa Janego (1 listopada 1952) dała impuls do niezwykle prężnego rozwoju nabożeństwa. Pod wizerunkiem umieszczono łacińską inskrypcję: „Miłuję Jezusa miłością Maryi, Maryję miłością Jezusa”. W rozwoju tego kultu znaczne zasługi położyli redemptoryści, a szczególnie o. Stanisław Solarz i o. Stanisław Szczurek. Ten ostatni już 5 listopada 1952 roku założył w Farze nabożeństwo nieustannej nowenny⁸. Na

⁶ „Come per le nostre mani si è coronata sulla terra, così possiamo meritare d'esser da Te coronati di gloria e d'onore nei cieli”; E. Buschi, *Santa Maria del Perpetuo Soccorso. Vicende storiche – diffusione nel mondo – devozioni e florilegio di grazie*, Veroli 1968, s. 141.

⁷ M. Sadowski, *Uniwersalny wymiar kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w latach 1866–1966*, w: „Uczyńcie Ją znaną całemu światu”. *Kult i symbolika ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy w zarysie*, red. M. Sadowski, Kraków 2011, s. 31–24.

⁸ Już podczas pierwszego nabożeństwa nowennowego złożono 803 prośby i 30 podziękowań; Archiwum Warszawskiej Prowincji Redemptorystów (dalej: AWPR), bez sygn., S. Solarz, *Niezwykły rozwój Nieustającej Nowenny ku czci Matki Bożej Nieustającej Pomocy*, bmrw, s. 29.

odbywające się w każdą środę nowenny do Matki Bożej Nieustającej Pomocy ciągnęli ludzie z całego Poznania. Nowenna ta była odprawiana rano, w południe i wieczorem, gromadząc zawsze tłumy wiernych, co oczywiście było powodem zmartwienia dla komunistycznej władzy. Liczne wota i podziękowania (przez pierwsze pięć lat złożono ok. 832 tys. próśb i blisko 184 tys. podziękowań!) świadczą o tym, jak wiele łask spłynęło na wiernych wznoszących modły przed wizerunkiem Maryi⁹. Liczba próśb kierowanych do Bogurodzicy była tak ogromna, że kapłan, nie mogąc ich wszystkich odczytać z braku czasu, uciekał się do skrótowego ich przedstawienia, podając liczbę próśb np. o uzdrowienie czy o dobre pożycie małżeńskie¹⁰.

Po dziewięciu latach kultu papież Jan XXIII zezwolił na koronację obrazu. W przygotowaniu tej uroczystości ważną rolę odegrali redemptoryści, o czym świadczy korespondencja przechowywana w rzymskim Archiwum Generalnym Zgromadzenia¹¹. Uroczystości odbyły się 11 października 1961 roku, a przewodniczył im ordynariusz poznański Antoni Baraniak. Była to pierwsza w Polsce papieska koronacja obrazu MBNP w obecności ok. 20 tys. wiernych¹². Wśród 23 hierarchów obecny był wówczas w Poznaniu także metropolita krakowski abp Karol Wojtyła¹³. Abp Baraniak skierował po uroczystościach koronacyjnych specjalny list pasterski, który został odczytany we wszystkich kościołach archidiecezji 8 grudnia 1961 roku. Autor nie omieszkał w nim podziękować redemptorystom, co potwierdził w liście do ówczesnego prowincjała o. Kazimierza Hołdy: „Czułem wyraźną potrzebę serca, aby podkreślić w pokoronacyjnym liście pasterskim wielkie zasługi Księży [Redemptorystów] w krzewieniu nabożeństwa do MBNP w mieście Poznaniu”¹⁴. Niezwykle udane i pozytywnie ko-

⁹ Archivum Generale Historicum Redemptoristianum (dalej: AGHR), sygn. 30170004.0025: Sprawozdanie z Uroczystości 5-lecia istnienia Nieustannej Nowenny do MBNP w Kolegiacie Poznańskiej (Farze), [Poznań] 27 listopada 1957, k. 2.

¹⁰ W szczytowym okresie popularności nowenny wierni przynosili co środę nawet 3 do 4 tys. próśb oraz 300–400 podziękowań. W ciągu 10 lat złożono około pół miliona próśb i ćwierć miliona podziękowań; tamże, s. 30–31.

¹¹ W sprawę poznańską koronacji bezpośrednio zaangażowany był m.in. konsultor generalny o. Karol Szrant, który w Kongregacji Rytów wystarał się o dekret upoważniający metropolitę poznańskiego abpa Antoniego Baraniaka do aktu koronacji oraz o specjalne breve papieskie na tę okoliczność; AGHR, sygn. 301700.1255: Abp A. Baraniak do konsultora K. Szranta, Poznań, 9 maja 1961; por. sygn. 30170001.904: Prowincjał K. Hołda do konsultora K. Szranta, Warszawa, 25 maja 1961.

¹² Według relacji o. Teodora Kaczewskiego, „koronacja obrazu MBNP w Poznaniu wypadła wspaniale. (...) Naszych było coś ok. 20, z Tuchowa było dwóch [redemptorystów]. Ludzi liczone na 20 tysięcy. Była to wspaniała propaganda nabożeństwa do MB Nieust[ającej] Pomocy, a zarazem Nieustannej Nowenny”; AGHR, sygn. 301700.1255: O. T. Kaczewski do konsultora K. Szranta, [Tuchów] 23 października 1961.

¹³ J. Buxakowski, *Teologiczne podstawy kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy*, „Ateneum Kapłańskie” 90 (1978), s. 268–269; por. I. Celary, *Nabożeństwo do Matki Bożej Nieustającej Pomocy w diecezji katowickiej. Studium historyczno-liturgiczne*, Katowice 1988, s. 24–25 (mps w AWPR).

¹⁴ AGHR, sygn. 301700. Varia. MBNP: Prowincjał K. Hołda do konsultora K. Szranta, [Warszawa]

mentowane uroczystości koronacyjne w poznańskiej Farze stały się poniekąd inspiracją do podjęcia przez redemptorystów starań o papieskie korony dla obrazu na toruńskich Bielanych.

3. Toruńska koronacja na milenijnym szlaku

W milenijnym 1966 roku przypadał też ważny jubileusz stulecia przywrócenia do kultu i koronacji rzymskiej ikony MBNP. Specjalna komisja jubileuszowa podsunęła myśl o koronacji jednej z ikon w placówkach polskich redemptorystów. Rozważano wówczas dwie lokalizacje: Gliwice, ze względu na założoną tam pierwszą nieustanną nowennę, oraz Toruń. Przy wyborze toruńskiej ikony decydującymi argumentami były przychylność ordynariusza chełmińskiego bpa Kazimierza Kowalskiego, wielkiego czciciela MBNP, oraz względy logistyczne, gdyż plac przykościelny na toruńskich Bielanych jawił się jako idealne miejsce wielkiego zgromadzenia wiernych¹⁵. Na przełomie roku 1966 i 1967 rozpoczęły się oficjalne starania o pozwolenie na akt koronacji toruńskiej ikony. 31 grudnia 1966 roku ojcowie Stanisław Szczurek, Stanisław Zdunek (proboszcz parafii św. Józefa) i Józef Roman udali się do Pelplina, by omówić tę sprawę z bpem Kowalskim. Postanowiono wówczas wystąpić z oficjalną prośbą do watykańskiej Kongregacji Rytów, korzystając przy tym z wcześniejszych doświadczeń przy koronacji poznańskiej¹⁶. Tekst sporządzonej w języku łacińskim petycji, opatrzony datą 15 lutego 1967 roku, został podpisany przez bpa Kowalskiego, biskupów pomocniczych Bernarda Czaplińskiego i Zygfrйда Kowalskiego, a także przez kanoników Kapituły Katedralnej w Pelplinie oraz redemptorystów i duchowieństwo toruńskie. Należy nadmienić, iż ordynariusz chełmiński skierował do Rzymu także osobną osobistą prośbę o koronację¹⁷. W imieniu Kapituły watykańskiej jej prefekt kard. Paolo Marella dał pozytywną odpowiedź już 16 kwietnia tego samego roku, a do Polski przywiózł ją osobiście na początku maja abp Karol Wojtyła¹⁸. Zgodnie z postanowieniem bulli *Ex litteris*, bp Kazimierz Kowalski został wyznaczony na koronatora obrazu. Ordynariusz chełmiński

---

12 stycznia 1962.

¹⁵ Należy pamiętać, iż w wyniku starań bpa Kowalskiego 29 listopada 1962 roku papież Jan XXIII ogłosił MBNP główną, obok św. Wawrzyńca, patronką diecezji chełmińskiej; AWPR, bez. sygn., R. Marcinek, *Przyczynek do koronacji obrazu Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Toruniu*, bmrw, s. 1, mps; por. P. Wilkowski, *Biskup Kazimierz Kowalski promotor kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w diecezji chełmińskiej*, „Studia Pelplińskie” 16 (1985), s. 360.

¹⁶ Archiwum Klasztoru Redemptorystów w Toruniu (dalej: AKRT), bez sygn., Kronika domowa klasztoru oo. redemptorystów w Toruniu, t. 6 (1966–1971), s. 136; por. AKRT, bez. sygn., Kronika parafii św. Józefa w Toruniu, t. 1 (1959–1979), s. 115–116.

¹⁷ AKRT, Kronika domowa, t. 6, s. 70.

¹⁸ Tamże, s. 100.

skorzystał jednak z przywileju subdelegacji i o dokonanie koronacji poprosił prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego¹⁹.

Uroczystości koronacyjne wyznaczono na 1 października 1967 roku. Doświadczony wojenną zawieruchą i nieodnawiany przez kilkadziesiąt lat toruński wizerunek Matki Bożej na początku maja oddano do konserwacji w ręce prof. Leonarda Torwirta z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Orestaurowano również wnętrze kościoła, wyremontowano organy, uporządkowano plac przykościelny, na którym miały się odbyć uroczystości, zbudowano ołtarz polowy²⁰. We wrześniu powołano 23 grupy przygotowawcze, do których kompetencji należały m.in.: nagłośnienie uroczystości, oprawa muzyczna i plastyczna obchodów, troska o nocleg i wyżywienie pielgrzymów, opieka medyczna i sanitarna, filmowanie i fotografowanie²¹. Ponadto na dwa tygodnie przed uroczystościami zorganizowano w parafii bielańskiej tzw. misje przedkoronacyjne, które prowadzili znani kaznodzieje: Henryk Bernacki, Leon Dziemeccki i Włodzimierz Kula²². Istotnym wydarzeniem było odczytanie 10 września we wszystkich parafiach diecezji chełmińskiej listu pasterskiego bpa Kowalskiego. Ordynariusz zachęcał w nim wiernych do osobistego uczestnictwa w zbliżającej się uroczystości oraz informował o doniosłości i znaczeniu wydarzenia dla całego polskiego Kościoła. Ponadto przybliżył historię obrazu i różne formy jego kultu²³.

Do planowanej koronacji ikony na swój sposób przygotowywały się również lokalne władze komunistyczne i służby specjalne, które już od połowy 1967 roku intensywnie inwigilowały wszelkie związane z nią działania władz kościelnych. Oficjalnie władze wojewódzkie zostały powiadomione o uroczystościach na początku września. Redemptoryści wysłali wtedy władzom miejskim i wojewódzkim list, w którym wyłuszczone najważniejsze potrzeby związane z uroczystością, m.in. konieczność zamknięcia pobliskich ulic, zapewnienia odpowiedniej aprowizacji dla mas pielgrzymów oraz bezpieczeństwa sanitarnego²⁴. Władze wojewódzkie powołały jednak specjalną komisję mającą na celu ograniczenie zasięgu i utrudnienie organizacji tego wydarzenia. Komuniści

¹⁹ AWPR, Teczka: Akta koronacji MBNP w Toruniu I/II: Bulla koronacyjna, Rzym, 16 kwietnia 1967. Por. P. Wilkowski, *Biskup Kazimierz Kowalski...*, dz. cyt., s. 355.

²⁰ AKRT, Kronika parafii św. Józefa w Toruniu, t. 1, s. 124–130.

²¹ Tamże, s. 131–132.

²² Tamże, s. 132.

²³ AWPR, Teczka: Akta koronacji MBNP w Toruniu I/II: Bp K. Kowalski, List pasterski z okazji koronacji obrazu Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Toruniu (1.10.1967), Pelplin, 2 lipca 1967.

²⁴ Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Wojewódzki w Toruniu, Wydział do spraw Wyznań, sygn. 10/1152, List parafii św. Józefa do przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu z 5 września 1967 roku, k. 35–37; por. W. Konopka, *Uroczystości koronacyjne obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy*, w: *Z dziejów redemptorystów w Toruniu w latach 1939–1989*, red. W. Rozynkowski, Kraków 2014, s. 169.

zdecydowali, że w pobliżu kościoła św. Józefa nie będzie żadnych ograniczeń dla ruchu kołowego, nie pozwolili też na zainstalowanie tymczasowych punktów gastronomicznych oraz postanowili nie oddawać do dyspozycji pielgrzymów żadnych służb sanitarnych. Powołano też poszerzony zespół wojewódzki w celu utrudnienia wiernym dojazdu na miejsce koronacji. Wyrażono zgodę jedynie na zainstalowanie jednego głośnika na zewnątrz świątyni²⁵. Komunistyczne władze miejskie zadbały również o odciążenie od niewygodnych dla siebie uroczystości religijnych jak największej liczby mieszkańców, głównie młodzieży, stąd szczegółowy plan świeckich imprez kulturalno-oświatowych i sportowych pod nazwą „Pożegnanie lata”, które odbyć się miały nieprzypadkowo w tym samym czasie co uroczystości na Bielanach²⁶.

Działania miejscowych komunistów nie zaburzyły jednak w żaden sposób przygotowań i przebiegu uroczystości koronacyjnych. Obchody rozpoczęły się już w sobotę 30 września. Od rana kościół św. Józefa był tak wypełniony przybyłymi z Torunia i z całego kraju, że jak zanotował kronikarz klasztorny, „tłumy wiernych stały poza jego murami”²⁷.

Wieczorną Eucharystię celebrował sufragan chełmiński bp Zygfryd Kowalski, a kazanie wygłosił sufragan włocławski bp Jan Zaręba, który zwrócił uwagę na macierzyństwo Matki Bożej i Jej pełną miłosierdzia relację do ludzi oraz nawiązywał do relacji państwo–Kościół: „W czasach niewiary i laicyzacji świat współczesnego trzeba nam wiary i zaufania Bogu. Zawistny i bezbożny świat chciałby [bowiem] wyrwać Boga z serca i duszy wierzących”²⁸. Po Mszy św. w kościele odbyła się prowadzona przez salezjanów modlitwa różańcowa oraz nocne czuwanie modlitewne. Mszy św. o północy przewodniczył biskup pomocniczy z Pelplina Bernard Czapliński, homilię zaś wygłosił sufragan podlaski bp Wacław Skomorucha, który ukazał dyspozycyjność Maryi wobec woli Bożej oraz Jej nieustanną gotowość do pomocy ludziom, których jest duchową Matką. Na tej maryjnej pasterce według sprawozdań SB zabrało się ok. 2 tys. wiernych, wśród których przeważali młodzi mężczyźni. Gospodarzy uroczystości niepokojem napawały jedynie całonocne, obfite opady deszczu²⁹.

W niedzielne przedpołudnie najważniejszy gość obchodów, kard. Stefan Wyszyński, przybył do Torunia około godziny 10. Pół godziny później rozpo-

²⁵ Tamże, s. 170–171.

²⁶ Zob. W. Konopka, *Przygotowania władz miejskich i wojewódzkich do pobytów kardynała Stefana Wyszyńskiego w Toruniu*, w: *Kościół chrześcijański w systemach totalitarnych*, red. J. Kłaczek, W. Rozyński, Toruń 2012, s. 354–358.

²⁷ AKRT, Kronika domowa, t. 6, s. 136.

²⁸ I. Mazanowska, *Relacja Służby Bezpieczeństwa z uroczystości koronacji Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kościele św. Józefa w Toruniu*, w: *Homo doctus in se semper divitias habet. Księga pamiątkowa ofiarowana profesorowi Januszowi Małkowi z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin i pięćdziesiątej rocznicy rozpoczęcia pracy naukowej*, red. W. Polak, Toruń 2008, s. 379.

²⁹ W. Konopka, *Uroczystości koronacyjne...*, dz. cyt., s. 172.

częły się główne obchody koronacyjne³⁰. W procesji liturgicznej wyniesiono ikonę MBNP z kościoła na plac koronacyjny. Po przybyciu koncelebransów przed ołtarz polowy nastąpiły powitania i przemowy przedstawicieli różnych stanów oraz gospodarzy³¹. Następnie odczytano bullę papieską zezwalającą na koronację, list gratulacyjny generała redemptorystów o. Wilhelma Gaudreau oraz telegram od kard. Karola Wojtyły³². Po odmówieniu modlitw prymas dokonał poświęcenia złotych koron i wypowiadając formułę: „tak jak rękoma naszymi jesteś koronowana”, nałożył je na skronie Jezusa i Maryi. Podczas aktu koronacji miało miejsce zdarzenie, które wywarło na zgromadzonych wielkie wrażenie: „W tym momencie spośród chmur przedarł się promyk słońca i rozjaśnił cały obraz. Wtedy ks. Prymas, wpatrując się w obraz, wypowiedział słowa: »Signum magnum apparuit!«». Od tego momentu aż do końca celebrze towarzyszyło słońce³³. Po chwili ciszy toruńscy gołębiarze wypuścili kilkadziesiąt gołębi, a orkiestra odegrała hejnał maryjny³⁴. Po koronacji rozpoczęła się koncelebrowana Msza św., której przewodniczył ordynariusz diecezji chełmińskiej bp Kazimierz Kowalski. Podczas homilii bp Jerzy Ablewicz wyjaśnił sens teologiczny koronacji i ukazał tajemnicę obecności Maryi w życiu Kościoła. W raportach SB znalazła się uwaga na temat wezwania modlitwy wiernych, w której modlono się „za Prymasa – wodza duchowego i ideowego Polski oraz prawdziwej wolności Kościoła. Za ojczyznę i tych, którzy nami rządzą, aby duch natchnął ich sprawiedliwością i miłością”³⁵.

Pod koniec uroczystości improwizowane przemówienie wygłosił kard. Wyszyński. Parafrazując słowa pieśni *Gdy w ciężkich walkach siły słabnieją*, Prymas podkreślił potrzebę intensywnego kultu ukoronowanego obrazu, prawdziwej pobożności oraz rzetelnej modlitwy, która jest najważniejszym antidotum na szerzącą się w kraju ateizację³⁶.

³⁰ M. Romaniuk, *Życie, twórczość i posługa Stefana Kardynała Wyszyńskiego*, t. 3, Warszawa 2001, s. 313.

³¹ I. Mazanowska, *Relacja Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 379.

³² AKRT, Kronika Parafii św. Józefa w Toruniu, t. 1, s. 134.

³³ Tamże, s. 136.

³⁴ M. Nowak, *Kult Matki Bożej Nieustającej Pomocy na toruńskich Bielanych. Studium historyczno-duchowościowe*, Tuchów 2010, s. 46 (mps w AWPR).

³⁵ M. Sojka, *O rząd dusz*, „Czas” z 11 kwietnia 1994, s. 7.

³⁶ „Największym zamówieniem politycznym czasów dzisiejszych jest zamówienie na społeczną miłość. Każdy, kto zdobywa się na miłość, zdobywa serce, a kto zdobywa się na nienawiść, traci serce. Człowiek dzisiaj zawsze doznaje serca wtedy, gdy jest prześladowany. Prześladowcy tracą serca współczesnych ludzi, a prześladowani zyskują je (...) Polsce potrzeba nieprzeciętnej pobożności i rzetelnej modlitwy. Wtedy będą rodzić się z wiary żywe owoce społecznej miłości. Tego najgoręcej życzymy miastu, Polsce i całemu światu”; *Przemówienie wygłoszone przez kardynała Stefana Wyszyńskiego podczas uroczystości koronacyjnych 1 października 1967 roku*; cyt. za: W. Konopka, *Pobyty prymasa Stefana Wyszyńskiego w Toruniu. Z dziejów Kościoła katolickiego w Polsce po II wojnie światowej*, Toruń 2012, s. 197–198.

Na zakończenie uroczystości biskupi chełmińscy, redemptoryści oraz dziekan toruński odczytali przed ukoronowanym obrazem akt oddania i poświęcenia MBNP ojczyzny, diecezji i miasta³⁷. Po modlitwie w procesji wizerunek Matki Bożej przeniesiono do nowej kaplicy w kościele św. Józefa. Według danych kościelnych, w uroczystościach koronacyjnych na Bielanach brało udział ok. 30 tys. osób³⁸. Władze państwowe, a za nimi agencja Reutera, szacowały liczbę zgromadzonych na 12–15 tys.³⁹. Oprócz prymasa w uroczystości wzięło udział 12 hierarchów oraz ok. 200 kapłanów zakonnych i diecezjalnych⁴⁰. Po koronacji komuniści wysunęli przeciw redemptorystom szereg oskarżeń, m.in. zainstalowanie urządzeń magnetofonowych oraz wywieszenie flag papieskich na zewnątrz kościoła, a także o zorganizowanie zbiórki pieniężnej poza terenem kościoła, i nałożyli na rektora klasztoru o. Wittiga grzywnę w wysokości 1500 zł⁴¹.

Koronacja obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy była jednym z najważniejszych wydarzeń w dziejach redemptorystowskiej parafii św. Józefa i powojennej historii Kościoła katolickiego w Toruniu. Na następną taką uroczystość przyszło polskim redemptorystom czekać blisko 30 lat.

4. Papieskie korony w papieskim Krakowie

Od początku swej pracy duszpasterskiej na krakowskim Podgórzu w 1903 roku redemptoryści związali swą misję z kultem MBNP, której dedykowali też swój podgórski kościół. Prężnie działające Bractwo MBNP i św. Alfonsa oraz zaprowadzone tu już w 1952 roku nabożeństwo nieustannej nowenny przyciągały przez dziesięciolecia nie tylko wiernych z Podgórza, ale też z całego Krakowa i okolic. Ten nieprzerwanie rozwijający się kult ikony skłonił podgórskich redemptorystów do podjęcia starań o koronację obrazu koronami papieskimi, dlatego w grudniu 1992 roku ówczesny prowincjał o. Leszek Gajda zwrócił się do metropolity krakowskiego kard. Franciszka Macharskiego z prośbą o „pobłogosławienie tym wysiłkom i doprowadzenie do koronacji ikony, która doznaje szczególnej czci ze strony wiernych Podgórza”⁴². Biskup krakowski

³⁷ Ordynariusz Kazimierz Kowalski, sufragani Zygfryd Kowalski i Bernard Czaplński; ojcowie Stanisław Wójcik, Alfons Wittig, Stanisław Zdunek i ks. Bronisław Jagła; AKRT, Kronika parafii św. Józefa w Toruniu, t. 1, s. 134–135.

³⁸ AKRT, Kronika domowa, t. 6, s. 140.

³⁹ W. Konopka, *Uroczystości koronacyjne...*, dz. cyt., s. 182–183.

⁴⁰ AKRT, Kronika domowa, t. 6, s. 139.

⁴¹ W. Konopka, *Uroczystości koronacyjne...*, dz. cyt., s. 183.

⁴² Archiwum Parafii Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Krakowie-Podgórzu (dalej: APMNP), bez sygn., Prowincjał L. Gajda do biskupa krakowskiego kard. F. Macharskiego, Warszawa, 19 grudnia 1992, kopia.

przychylił się do tej prośby i wraz z przełożonym prowincji zwrócił się do Konferencji Episkopatu Polski z obszernie udokumentowaną prośbą o poparcie tych starań, co też zostało zaakceptowane na Jasnej Górze podczas 265. Konferencji Episkopatu Polski w dniach 25–26 listopada 1993 roku⁴³. 2 grudnia tego samego roku prymas Józef Glemp w imieniu Konferencji zwrócił się do papieża Jana Pawła II za pośrednictwem kard. Antonio Marii Javierre'a Ortasa, prefekta Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, z prośbą o wydanie indultu apostolskiego zezwalającego na koronację⁴⁴. Do tej petycji dołączone zostały znamienne słowa hierarchów Kościoła krakowskiego: „Wspominając Twoje słowa o znajdującym się w krakowskim Podgórzu wizerunku Matki Bożej Nieustającej Pomocy wypowiedziane w roku 1991 podczas wizyty w kościele Sant'Alfonso w Rzymie: »Po pracy często wstępowałem do kościoła Redemptorystów, który mijałem w drodze do domu. W kościele tym modliłem się przed obrazem Matki Bożej Nieustającej Pomocy, który miałem za wyjątkowo piękny«, pokornie prosimy o możliwość przyozdobienia ikony papieskimi koronami”⁴⁵.

Natychmiast po uzyskaniu z Rzymu pozytywnej odpowiedzi rozpoczęto intensywne przygotowania do ceremonii koronacyjnych. Data uroczystości nie podlegała dyskusji: była to niedziela 26 czerwca 1994 roku, w wigilię liturgicznego wspomnienia MBNP. Więcej kontrowersji wzbudził wybór miejsca koronacji. Wśród proponowanych lokalizacji wymieniano: plac nieopodal kościoła u podnóża skałek na Krzemionkach, Rynek Podgórski, stadion KS Korona, a nawet stadion Garbarni. Za najbardziej odpowiednie miejsce uznano jednak Rynek Podgórski⁴⁶.

Krakowscy redemptoryści zadbali równocześnie o duszpasterskie i intelektualne przygotowanie do uroczystości koronacyjnych poprzez okolicznościowe wydawnictwa i sesję naukową, zorganizowaną przy współudziale Wydziału Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie⁴⁷. W tygodniach poprzedzających koronację w kościele podgórskim miały miejsce misje parafialne, a po nich w dniach 19–25 czerwca trwała specjalna nowenna, na którą przybywały krakowskie wspólnoty zakonne i przedstawiciele okolicznych para-

⁴³ S. Piech, *Kult Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kościele redemptorystów w Krakowie-Podgórzu*, „Folia Historica Cracoviensia” 6 (1999), s. 239.

⁴⁴ APMNP, bez sygn., Prymas Polski kard. J. Glemp do prefekta Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów kard. A. Javierre Ortasa, Warszawa, 2 grudnia 1993, kopia.

⁴⁵ List ten sygnowali kard. Franciszek Macharski i jego biskupi pomocniczy: Stanisław Smoleński, Albin Małysiak, Kazimierz Nycz i Jan Szkodoń; Archiwum Klasztoru Redemptorystów w Krakowie (dalej: AKRK), bez sygn., Prośba kard. F. Macharskiego i jego biskupów pomocniczych do Ojca Świętego Jana Pawła II o możliwość przyozdobienia ikony papieskimi koronami, kopia bez daty.

⁴⁶ APMNP, Protokoły Duszpasterskiej Rady Parafialnej Parafii M[atki] B[ożej] N[ieustającej] P[omocy] w Krakowie-Podgórzu 1989–2002, s. 93.

⁴⁷ *Rozważania majowe przed koronacją Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Krakowie*, Kraków 1994.

fi⁴⁸. Oprawę muzyczną i artystyczną zapewniły lokalne chóry i towarzystwa śpiewacze oraz artyści scen krakowskich. Podczas nowenny codziennie rozważano inny temat z właściwym mottem biblijnym, które było osnową kazań i modlitw. Tematyka była odzwierciedleniem toczzonej wówczas w Polsce walki o uszanowanie w ustawodawstwie państwowym prawa do życia dzieci nienarodzonych⁴⁹.

W niedzielę poprzedzającą koronację na Mszach św. we wszystkich kościołach i kaplicach archidiecezji krakowskiej zostało odczytane *Słowo* kard. Franciszka Macharskiego o koronacji obrazu. „W blisko już 1000-letniej historii diecezji krakowskiej pojawia się nowy znak miłosiernej Bożej obecności” – pisał Metropolita. „Jest to znak maryjny: koronacja papieskimi koronami Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kościele oo. Redemptorystów na Podgórzu. (...) Będzie to dzień naszego zawierzenia na nowo Matce Bożej Krakowa z Podgórzem, i całej Ojczyzny, by była królestwem Jezusa i Maryi, i by mimo rozlicznych trudności mogła się rozwijać w pełnej wolności i pokoju”⁵⁰.

Uroczystości koronacyjne rozpoczęły się w niedzielę 26 czerwca w samo południe, po uroczystej procesji z kościoła redemptorystów na Rynek Podgórski, gdzie przed fasadą kościoła św. Józefa zbudowany został ołtarz połowy. Koncelebrowanej Mszy św. przewodniczył metropolita krakowski, a homilię wygłosił abp Stanisław Nowak, metropolita częstochowski⁵¹. Po kazaniu odczytany został telegram Jana Pawła II, który pisał:

Uczestniczę duchowo w modlitwie Ludu Bożego Miasta Krakowa, który w dzisiejszą niedzielę gromadzi się pod przewodnictwem swego Arcypasterza na uroczystej koronacji Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kościele Ojców Redemptorystów na Podgórzu. Kościół ten i czczony w nim Obraz Matki Bożej zapisał się głęboko w mojej pamięci, gdy w czasie okupacji, jako robotnik fabryki »Solvay« i równocześnie kleryk tajnego Seminarium Duchownego, po nocnych zmianach przychodziłem tutaj na poranną Mszę św. W tamtych trudnych czasach Maryja była dla nas w sposób szczególny pomocą nieustającą i niezawodną we wszystkich potrzebach. Doświadczyłem tego nie jeden raz. Dzisiaj pragnę wspólnie z Ludem Bożym Miasta Krakowa

⁴⁸ S. Piech, *Kult Matki Bożej...*, dz. cyt., s. 243.

⁴⁹ AKRK, sygn. K-X, Kronika klasztoru oo. Redemptorystów w Krakowie, t. 10 (1988–1996), k. 354–355.

⁵⁰ APMNP, bez sygn., Słowo Księdza Kardynała przed koronacją papieskimi koronami cudownego obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy z kościoła Ojców Redemptorystów w Krakowie–Podgórzu, Kraków, 18 maja 1994.

⁵¹ W uroczystości wzięli także udział biskupi: ordynariusz rzeszowski Kazimierz Górny, sufragani krakowscy: Julian Groblicki, Albin Małysiak, Stanisław Smoleński i Jan Szkodoń, oraz biskup senior Piotr Bednarczyk z Tarnowa; delegacje krakowskiej Papieskiej Akademii Teologicznej i Akademii Teologii Katolickiej z Warszawy oraz przedstawiciele rodzin zakonnych; konsul austriacki Emil Brix z małżonką; delegacje władz Krakowa z prezydentem miasta Józefem Lasotą i wojewodą Tadeuszem Piekarczyem. Bezpośrednią transmisję z uroczystości przeprowadziły Radio Maryja i Radio Mariackie (AKRK, sygn. K-X, Kronika klasztoru, k. 356).

zawierzyć Maryi wszystkie trudne sprawy Ojczyzny i Kościoła doby obecnej, a zwłaszcza polską rodzinę, w tej chwili ponownie zagrożoną u samych korzeni jej egzystencji i jej podstawowych praw. Modłę się wraz z Wami, aby polskie rodziny stały na straży każdego poczętego życia; aby to podstawowe prawo każdej ludzkiej istoty, jakim jest naturalne prawo do życia, było uszanowane także w polskim ustawodawstwie⁵².

Prowincjał o. Leszek Gajda poprosił kard. Macharskiego o dokonanie koronacji. Odczytano breve koronacyjne, w którym papież Jan Paweł II zatwierdził orzeczenie Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów zezwalające na koronację łaskami słynącej ikony i upoważnił metropolitę krakowskiego do nałożenia koron w jego imieniu. Koronator poświęcił korony i w ciszy umieścił je nad głowami Dzieciątka i Maryi. Następnie kustosz sanktuarium o. Michał Reinke złożył wymowne ślubowanie:

W tym ważnym momencie dziejów Kościoła podgórskiego i całej Ziemi Krakowskiej, w poczuciu odpowiedzialności za rozślawienie czci Matki Bożej, wzorem redemptorystów minionych lat, (...) w imieniu całej wspólnoty redemptorystów i wszystkich moich następców, przysięgam i ślubuję, że dołożę wszelkich starań, aby Matka Boża Nieustającej Pomocy, obecna w kościele „na górcze”, była znana, czczona i kochana, nie tylko w naszej metropolii krakowskiej, ale również w całej ojczyźnie, będąc wiernym zobowiązaniu, jakie nadał papież Pius IX, powierzając przed laty obraz zgromadzeniu Redemptorystów: „Sprawcie, aby ten obraz poznano w świecie i aby się w nim rozmiłowano”⁵³.

Po uroczystościach ukoronowany wizerunek przeniesiono do kościoła św. Józefa, zaś wieczorem procesyjnie ikona powróciła do swego podgórskiego sanktuarium. Papieskie korony dla Matki Podgórze były wymownym znakiem szczególnej czci i oddania, jakim darzył św. Jan Paweł II obraz MBNP. Osobiście ukoronował tę ikonę, pochodzącą z kościoła karmelitanek bosych w Kaliszu–Niedźwiadach, 7 czerwca 1991 roku we Włocławku, a w roku 1999, pięć lat po koronacji na krakowskim Podgórzu, dwie kolejne ikony Nieustającej Pomocy z kościoła na Osiedlu Stałym w Jaworznie i z bazyliki w rodzinnych Wadowicach.

5. Koronacja w kolebce polskich redemptorystów

Na początku nowego tysiąclecia przywileju koronacji koronami papieskimi doczekała się również ikona MBNP, którą w 1883 roku przywiózł ze sobą

⁵² APMNP, bez sygn., Telegram papieża Jana Pawła II do kard. F. Macharskiego, Watykan, 21 czerwca 1994, kopia.

⁵³ APMNP, bez sygn., Tekst ślubowania, Kraków, 26 czerwca 1994.

z Rzymu sługa Boży o. Bernard Łubieński, zakładając pierwszą po latach nieobecności placówkę redemptorystów na ziemiach polskich w Mościskach⁵⁴. Od samego początku poddominikański kościół św. Katarzyny, w którym gorliwie posługiwali redemptoryści, stał się miejscem szczególnego kultu Maryi w znaku Nieustającej Pomocy oraz zasłynął z licznych łask i uzdrowień. Sam o. Łubieński swój powrót do zdrowia po ciężkim paraliżu, jakiego doznał w styczniu 1885 roku, przypisywał modlitwom wiernych, którzy nieustannie zanosili błagania w jego intencji przed cudownym wizerunkiem⁵⁵.

Po II wojnie światowej w wyniku zdrady jałtańskiej Mościska wraz ze wschodnimi rubieżami Rzeczypospolitej zostały wcielone do Związku Sowieckiego. 24 sierpnia 1944 roku Sowieci wkroczyli do miasteczka. Większość wspólnoty została poddana tzw. repatriacji. Jednak kilku redemptorystów nie uległo sowieckiej presji, co przyszło im okupić wieloletnią tułaczką, a nawet syberyjską katogą na nieludzkiej ziemi⁵⁶. Postanowiono wówczas ratować obraz MBNP, dlatego wraz z archiwaliami, cenniejszymi artefaktami klasztornymi i paramentami liturgicznymi przewieziono go do Krakowa, gdzie 14 listopada 1945 roku w podgórskim klasztorze, ówczesnej siedzibie zarządu prowincji, umieszczono go w kaplicy domowej i pozostawiono tam przez następne dwie dekady⁵⁷. Swoista emigracyjna wędrówka mościskiej ikony trwała nadal, gdy w listopadzie 1968 roku przewiózł ją do Tuchowa o. Mieczysław Witalis i umieścił w kaplicy tamtejszego Wyższego Seminarium Duchownego Redemptorystów⁵⁸. Odtąd przed tym cudownym wizerunkiem modliły się kolejne pokolenia duchowych synów św. Alfonsa. Po upadku komunizmu w 1991 roku redemptoryści odzyskali kościół św. Katarzyny w Mościskach, a jego gruntowną odnowę i przywróceniem do kultu zajął się o. Władysław Ziober, który w lipcu 1996 roku przywiózł z Tuchowa do Mościsk ikonę MBNP, kończąc jej trwającą pół wieku tułaczkę. Ponownie ożywił się też kult Matki Bożej, zyskując przy tym charakter ekumeniczny, bowiem cześć

⁵⁴ M. Sadowski, „Faithful to the legacy of St. Clement – while open to the signs of the times”. *The Origin and Beginnings of the Polish Redemptorist Province (1883–1909)*, „Spicilegium Historicum Congregationis Ssmi Redemptoris” 57 (2009), fasc. 1, s. 168–170.

⁵⁵ „Jeżeli tym razem nie umarłem, to zawdzięczam to modlitwom naszego ludu w Mościskach, bo oni godzinami za mnie się modlili przed obrazem MBNP”; B. Łubieński, *Wspomnienia*, oprac. S. Pawłowicz, Kraków 2009, s. 202.

⁵⁶ J. Wołczański, *Redemptoryści polscy na Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej do połowy XIX w.*, w: *Wierni Tradycji – otwarci na znaki czasu. Materiały Sympozjum na Stulecie Warszawskiej Prowincji Redemptorystów i kanonizacji Św. Klemensa Marii Hofbauera, Tuchów 9–10 Października 2009*, red. M. Sadowski, Kraków 2009, s. 121–122 (Studia do dziejów redemptorystów polskich, I).

⁵⁷ Mościski kościół św. Katarzyny bolszewicy najpierw ograbili z tego, co w nim jeszcze pozostało, następnie zamienili na magazyn, zaś redemptorystowski klasztor na szpital; W. Szołdrski, *Redemptoryści w Polsce*, t. 2, Wrocław 1953, s. 64–66, mps w Bibliotece Nowicjatu Warszawskiej Prowincji Redemptorystów w Lubaszowej.

⁵⁸ AKRK, sygn. K-VII, Kronika klasztoru oo. Redemptorystów w Krakowie, t. 7 (1960–1970), k. 634–635.

Maryi w znaku Nieustającej Pomocy zaczęli oddawać wspólnie Polacy i Ukraińcy, zarówno grekokatolicy, jak i prawosławni⁵⁹.

Inicjatorem koronacji mościskiej ikony był mimo swego podeszłego już wieku niezmordowany i gorliwy jej czciciel – o. Władysław Ziober, który przy wsparciu przełożonego prowincji, miejscowego proboszcza oraz innych współbraci przekonał do tej idei metropolitę lwowskiego abpa Mariana Jaworskiego. W parafiach archidiecezji lwowskiej zbierane były listy poparcia, wysłane następnie do Rzymu. Przy okazji konsystorza, na którym abp Jaworski otrzymał kapelusz kardynalski, delegacja z Mościsk zwróciła się bezpośrednio do Ojca świętego z prośbą o koronację. Szczególnie dogodną okolicznością jawiła się planowana na czerwiec 2000 roku pielgrzymka apostolska Jana Pawła II na Ukrainę. Ostatecznie Ojciec święty osobiście poświęcił korony dla ikony mościskiej po liturgii sprawowanej we Lwowie 26 czerwca 2000 roku, sama ikona zaś została na czas pielgrzymki papieskiej przewieziona do katedry lwowskiej, aby mógł się przed nią pomodlić jej wielki czciciel – Jan Paweł II⁶⁰.

Uroczystości koronacyjne zostały zaplanowane na 8 września 2001 roku, a na miejsce celebry, z trzech proponowanych lokalizacji, wybrano stadion miejski w Mościskach. Powstały ekipy przygotowawcze: liturgiczna, dekoratorska, stolarska, elektryczna, ds. nagłośnienia itp. Tydzień przed tym wydarzeniem ekipa misyjna sześciu polskich redemptorystów wygłosiła serię okolicznościowych kazań w dekanatach mościskim i samborskim, jako bezpośrednie duchowe przygotowanie do koronacji, zaś metropolita lwowski obrządku łacińskiego kard. Marian Jaworski wystosował list pasterski, w którym nakreślił historię cudownej ikony i zaprosił na uroczystość, jako na „wielkie dziękczynienie Kościoła Lwowskiego za rozliczne łaski otrzymane dzięki modlitwie przed wizerunkiem Matki Bożej w Jej mościskim kościele”⁶¹.

W sobotnie przedpołudnie 8 września 2001 roku w obecności ok. 8 tys. wiernych z Polski i Ukrainy przy ołtarzu polowym na miejskim stadionie w Mościskach miały miejsce uroczystości koronacyjne, którym przewodniczył metropolita lwowski kard. Jaworski. W koncelebrze oprócz ok. 200 kapłanów obydwu obrządków wzięli udział biskupi: jako współkoronator i kaznodzieja ordynariusz tarnowski Wiktor Skworc, ordynariusz diecezji łuckiej Marcyan

⁵⁹ *Sprawozdanie z ważniejszych wydarzeń w Roku Świętym 2000 w kościele jubileuszowym pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy i św. Katarzyny w Mościskach*, „Nasze Wiadomości” 54 (2001), z. 2, s. 106–109.

⁶⁰ W. Ziober, *Koronacja Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Mościskach*, „Nasze Wiadomości” 54 (2001), z. 4, s. 87. W ramach przygotowań do koronacji cennym wydawnictwem był modlitewnik autorstwa redemptorystów A. Łabudy i J. Dołbakowskiego: *Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Mościskach*, Lublin 2001.

⁶¹ Kard. M. Jaworski, *List pasterski przed koronacją papieskimi koronami łaskami słynącego Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kościele Redemptorystów w Mościskach*, „Nasze Wiadomości” 54 (2001), z. 2, s. 91–94.

Trofimiak, sufragan lwowski Stanisław Padewski, Edward Białogłowski z Rzeszowa, Mariusz Leszczyński z Zamościa i biskup senior przemyski Bolesław Taborski. W celebrze nie mogło zabraknąć przełożonego prowincji redemptorystów obrządku greckokatolickiego ze Lwowa o. Michała Wołoszyna i prowincjała polskich redemptorystów o. Edwarda Nocunia. Wart odnotowania jest również liczny udział we wspólnym świętowaniu duchownych i wiernych Kościoła prawosławnego⁶².

Swoje przesłania skierowali do zebranych kard. Henryk Gulbinowicz i kard. Franciszek Macharski oraz generał Zgromadzenia Redemptorystów o. Joseph Tobin. Wszyscy ze wzruszeniem wysłuchali tekstu bulli koronacyjnej oraz specjalnego telegramu od Ojca świętego. Jan Paweł II przypomniał w nim, iż „kiedy z końcem XIX w. papież Leon XIII błogosławił ten wizerunek, który ojcowie redemptoryści mieli zawieźć do Mościsk, z pewnością czynił to z nadzieją, że stanie się on szczególnym znakiem obecności Maryi, a przez to źródłem łask dla wszystkich, którzy będą do niej przychodzić”. Papież dziękował też Bogu za to, że „ta nadzieja wciąż znajduje swoje wypełnienie, a obecność MBNP owocuje łaską wiary, nadziei i miłości w sercach wiernych”. Po homilii metropolita lwowski i ordynariusz tarnowski wspólnie nałożyli na cudowną ikonę korony, przyniesione w procesji przez dzieci mościskie. Inicjator tego wydarzenia i rektor kościoła redemptorystów w Mościskach o. Władysław Ziober wyraził przekonanie, iż koronacja MBNP była „wielkim cudem Maryi na tej ziemi, zniszczonej przez ateistyczny komunizm”, znakiem odradzania się wiary oraz przypomnieniem wielkiego wkładu redemptorystów w dzieje Kościoła na tych terenach⁶³.

6. W sanktuarium pierwszej polskiej nieustannej nowenny

Na mapie znanych miejsc kultu MBNP na ziemiach polskich znajduje się również kościół pw. Podwyższenia Krzyża w Gliwicach, gdzie nieprzerwanie od marca 1921 roku posługują redemptoryści. W okresie przedwojennym byli to niemieccy współbracia z wieceprowincji wrocławskiej. Oni to staraniem gliwickiego rektora o. Helmuta Schultza w 1923 roku sprowadzili wierną kopię cudownej ikony z rzymskiego Eskwilinu, umieszczoną w bocznym ołtarzu barokowej świątyni. Od tego momentu kroniki klasztorne wypełniają się zapisami o dynamicznie rozwijającej się wśród gliwiczian pobożności maryjnej. Bardzo aktywnie działa wówczas miejscowa sodalicja mariańska oraz Arcybractwo MBNP i św. Alfonsa. Po II wojnie światowej polscy redemptoryści, którzy prze-

⁶² M. Sojka, *Relacja po Koronacji Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy z kościoła Redemptorystów w Mościskach*, „Nasze Wiadomości” 54 (2001), z. 3, s. 94–95.

⁶³ W. Ziober, *Koronacja Obrazu Matki Bożej...*, dz. cyt., s. 89.

jęli gliwicką placówkę, kontynuowali duszpasterską troskę o rozwój kultu Matki Bożej⁶⁴.

Wymownym tego znakiem był fakt, iż to właśnie w gliwickim kościele redemptorystów odprawiono pierwsze w Polsce nabożeństwo nieustannej nowenny do Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Miało to miejsce we wtorek 23 stycznia 1951 roku, a inicjatorem i wielkim propagatorem tej formy maryjnej pobożności był ówczesny rektor klasztoru, wytrawny misjonarz-rekolekcjonista o. Stanisław Szczurek. Głównym celebrazem nowennowym był sam prowincjał o. Ludwik Frąś, któremu asystowali ojcowie Edward Juniewicz i Michał Jędryka. Podczas nowenny o. Szczurek zaapelował do wiernych, aby odtąd każda rodzina w każdy wtorek uczestniczyła w tym nabożeństwie poprzez swego delegata. Każdy uczestnik tej nowenny zanosił do Matki Bożej osobiste intencje dziękczynne i błagalne, składane na kartkach na ołtarzu przed cudowną ikoną. Czyciele Maryi biorący udział w nowennie zobowiązani byli też w ciągu dziewięciu kolejnych wtorków przyjmować komunię św. oraz być swoistymi apostołami nowego nabożeństwa⁶⁵.

Z powodu wzrastającej liczby wiernych od maja 1951 roku zaczęto odprawiać nowennę we wtorkowe wieczory już dwukrotnie, a od sierpnia tego roku w intencji próśb i podziękowań nowennowych przed obrazem Matki Bożej sprawowano poranną Mszę św. śpiewaną. Od grudnia 1951 roku zaczęto odprawiać nowennę dla dzieci, aby w ten sposób odciążyć pozostałe nabożeństwa dla dorosłych. Jeszcze w latach 50. ze względu na dużą liczbę uczestników nowennę odprawiano pięć razy dziennie przez cały wtorek. Wierni wypełniali świątynię, przyległy korytarz klasztorny, a czasem nawet przykościelny dziedzińiec. Ponadto duszpasterze innych górnośląskich parafii, widząc popularność i błogosławione owoce nowenny, zapraszali gliwickich redemptorystów, aby ci zakładali nabożeństwo w ich parafialnych kościołach⁶⁶.

Gliwicki klasztor i kościół redemptorystów był w tym okresie swoistą stolicą kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy nie tylko dla Śląska, ale całej Polski.

⁶⁴ J. Igielski, *Duszpasterstwo przy kościele św. Krzyża w Gliwicach*, Gliwice 2000, s. 75.

⁶⁵ Prowincjał Ludwik Frąś, mianując w 1950 roku o. Stanisława Szczurka przełożonym klasztoru redemptorystów w Gliwicach, wyraźnie polecił mu, by ten przeszczepił do Polski nabożeństwo Nowenny Nieustannej; AWPR, Akta kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy,teczka Dział Nowenn Nieustannych (bez sygn.), S. Szczurek, *Wartości duszpasterskie kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy dla parafii i duszpasterza. Referat wygłoszony w czasie Konferencji o kulcie Matki Bożej Nieustającej Pomocy dla kapłanów w Archidiecezji Poznańskiej i Gnieźnieńskiej* [1952], s. 3, rkps; por. M. Brudzisz, *O. Stanisław Szczurek (1917–1986)*, „Nasze Wiadomości” 39 (1986), z. 4, s. 107–118; por. M. Sadowski, *Geneza i początki nabożeństwa Nieustannej Nowenny do Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Polsce*, w: *Historia bliższa ludziom. Prace ofiarowane Księdzu Profesorowi Janowi Kracikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. E. Wróbel, R. Szczurowski, Kraków 2011, s. 325.

⁶⁶ S. Gruszka, *Dzieje kultu Matki Bożej Nieustającej Pomocy przy kościele św. Krzyża w Gliwicach w latach 1951–2001*, „Studia Redemptorystowskie” 4 (2006), s. 60–61.

Stąd zaopatrywano parafie wielu diecezji w niezbędne materiały duszpasterskie dotyczące teologii tego nabożeństwa i związanej z nim praktyki liturgicznej (podręczniki, obrazy, śpiewniki, pomoce kaznodziejskie). Jednak pomimo tej szczególnej roli gliwickiej ikony nie udało się wówczas doprowadzić do jej koronacji, choć w 1966 roku rozważano taką opcję, jak to już zostało wspomniane.

Myśl i starania w sprawie koronacji nie zostały jednakże zarzucone i powrócono do tej idei w 2011 roku przy okazji 60-lecia zaprowadzenia nieustannej nowenny, znajdując przychyłność zarówno wśród duchownych, jak i świeckich. Podjął ją proboszcz o. Piotr Świerczok wraz ze swymi współpracownikami, zachęcony przez ówczesnego biskupa gliwickiego Jana Wieczorka: „Nadszedł czas, aby redemptoryści przygotowali koronację obrazu MBNP w Gliwicach, słynącego łaskami i Nieustającą Matczyną opieką nad tym ludem”. Jego następcą bp Jan Kopiec życzliwie poparł myśl o koronacji ikony koronami papieskimi przedstawioną w oficjalnym liście przełożonego Prowincji Warszawskiej Redemptorystów o. Janusza Soka z 24 października 2012 roku⁶⁷.

13 listopada 2013 roku podczas audiencji generalnej na placu św. Piotra papież Franciszek pobłogosławił przywiezione przez gliwicką delegację korony. Jednocześnie w odpowiedzi na prośbę biskupa, duchowieństwa i wiernych diecezji gliwickiej prefekt Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów kard. Antonio Cañizares Llovera 22 stycznia 2014 roku wydał breve potwierdzające papieskie błogosławieństwo i przywilej koronacji obrazu w Gliwicach. Ustalono datę uroczystości koronacyjnych na 22 czerwca 2014 roku oraz miejsce, czyli katedrę gliwicką pw. św.św. Apostołów Piotra i Pawła. W specjalnej odezwie do diecezjan ordynariusz gliwicki bp Jan Kopiec przedstawił historię miejsca i kultu łaskami słynącego obrazu, zaprosił wszystkich na uroczystość koronacyjną oraz wyraził nadzieję, że będzie ona znakiem jedności wiary i zawierzenia Tej, która pomaga nieustannie⁶⁸.

Bezpośrednim duchowym przygotowaniem do koronacji było maryjne triduum w dniach 19–21 czerwca, które w gliwickiej świątyni redemptorystów

⁶⁷ Prowincjał pisał w swym liście: „Zamiary związane z koronacją Obrazu zostały ożywione i wzmocnione podczas obchodów 60 rocznicy nabożeństwa Nowenny Nieustannej do Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Obecny proboszcz parafii Podwyższenia Krzyża Świętego o. Piotr Świerczok skierował do mnie jako Przełożonego Prowincji Warszawskiej Redemptorystów prośbę o błogosławieństwo dla działań zmierzających do koronacji słynącego łaskami Obrazu, na co po konsultacji z moimi współpracownikami odpowiedziałem pozytywnie. Ponadto wspólnota redemptorystów wraz z wiernymi parafii i pielgrzymami modli się podczas każdej Nowenny Nieustannej w intencji koronacji. (...) Akt koronacji Obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy koronami papieskimi byłby wyrazem wdzięczności i niezwykłym darem dla jeszcze większej czci Maryi i dobra duchowego wiernych diecezji gliwickiej”; Archiwum Klasztoru Redemptorystów w Gliwicach (dalej: AKRG), bez sygn., Prowincjał J. Sok do bpa J. Kopca, Warszawa, 24 października 2012, kopia mps.

⁶⁸ AKRG, bez sygn., Bp J. Kopiec, Odezwa i zaproszenie na uroczystą koronację Obrazu MBNP w Gliwicach, Gliwice, 7 czerwca 2014.

poprowadzili misjonarze o. Zbigniew Podlecki i o. Jan Ćwikowski. W wigilię uroczystości, w sobotni wieczór, ikonę Nieustającej Pomocy uroczystie wprowadzono do katedry św.św. Apostołów Piotra i Pawła, po czym nastąpiło czuwanie modlitewne i apel maryjny, któremu przewodniczył biskup senior Jan Wieczorek.

Koronacja miała miejsce następnego dnia podczas uroczystej Mszy św. pontyfikalnej, której przewodniczył kard. Stanisław Dziwisz, wspólnie z sześcioma biskupami i ponad 60 kapłanami. Metropolita krakowski wygłosił też okolicznościową homilię, przypominając o wyjątkowości Maryi i Jej wielkim udziale w życiu Jezusa i Kościoła: „Królowej przysługuje korona. W wypadku Maryi korona jest symbolem Jej wyjątkowego Boskiego macierzyństwa oraz Jej niepowtarzalnej roli w historii zbawienia. Taki jest najgłębszy sens dzisiejszej koronacji”. Kaznodzieja zauważył jednocześnie, iż „nakładając korony pobłogosławione przez Papieża Franciszka (...) chcemy przez ten gest wyrazić wdzięczność naszej Matce i Królowej za Jej opiekę nad nami, za Jej panowanie w naszych sercach, za Jej znaczącą obecność we wspólnocie Kościoła Gliwickiego i w naszej Ojczyźnie”. Dodał również, że opiece Maryi pod wezwaniem Nieustającej Pomocy pragnie zawierzyć rodziny zwłaszcza wielodzietne, narzeczonych przygotowujących się do małżeństwa oraz ludzi potrzebujących i ubogich⁶⁹.

Po końcowym błogosławieństwie licznie zgromadzeni wierni wraz z duchowieństwem i osobami konsekrowanymi udali się w procesji z ukoronowaną ikoną Matki Bożej Nieustającej Pomocy do kościoła redemptorystów, gdzie dokonano aktu zawierzenia. Bezpośrednią transmisję z tego wydarzenia przeprowadziło Radio Maryja oraz TV Trwam.

W podsumowaniu tego szkicu dziejów koronacji ikony MBNP w kościołach polskich redemptorystów należy stwierdzić, że opisane tu uroczystości były dla tego kultu swoistymi kamieniami milowymi, a zarazem widomym znakiem wciąż żywej pobożności maryjnej na ziemiach polskich w ostatnim półwieczu, w czym szczególne zasługi ponoszą wytrwali promotorzy tego kultu – ojcowie i bracia Warszawskiej Prowincji Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela.

⁶⁹ AKRG, bez sygn., Kard. S. Dziwisz, Homilia podczas Mszy św. koronacyjnej Obrazu MBNP w Gliwicach, Gliwice, 22 czerwca 2014.

Summary

Coronations of the Icon of Our Lady of Perpetual Help in the churches of Polish Redemptorists

This elaboration shows the history of papal coronation of the Icon of Our Lady of Perpetual Help in churches of Polish Redemptorists from 1967 to 2014. This article was written as a preparation for the celebration of the 150th anniversary of the revitalization of the worship of the Icon and of entrusting the Icon by Pius IX into care of Redemptorist Fathers. The author on the basis of new sources describes the ministry of Polish Redemptorists in various stages of preparation and holdings of the coronation ceremony in important places of worship in Poznań, Toruń, Kraków–Podgórze, Mościska and Gliwice. Events described here are living proof of Marian devotion in the Polish lands in the last half century.

Maciej Sadowski CSsR – doktor nauk humanistycznych, w latach 2006–2008 dyrektor studiów WSD Redemptorystów w Krakowie, adiunkt w Katedrze Historii XIX i XX wieku na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego UPJPII w Krakowie, przewodniczący zespołu redakcyjnego serii „Studia do dziejów redemptorystów polskich”, członek redakcji rocznika „Studia Redemptorystowskie”.